

Government Regulation in Combating Money Laundering Through Cryptocurrency: a Comparative Study of the Legal Systems of the Islamic Republic of Iran and Italy

Khayrollah Parvin¹ | Ali Allahyarifard²

1. Corresponding Author; Prof., Department of Public Law, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: khparvin@ut.ac.ir
2. Ph.D. student in Public Law, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran. Email: allahyarifard12@ut.ac.ir

Article Info	Abstract
Article Type: Research Article	Cryptocurrencies have been presented as a destructive and resistant technology against the governments' rule since their creation. The lack of uniform international standards in the field of cryptocurrencies, leaves room for interpretation by government actors. As a result, the attention of the governing institutions is mostly focused on the potential blocking of cryptocurrencies. But with the increasing move towards the smart economy, governments need to change their position from the policy of restriction to the policy of regulation and legislation and to strengthen their supervision over cryptocurrencies. The question is, how should government regulation and legal requirements on money laundering be applied to cryptocurrencies? Authentication of clients to buy cryptocurrency, creation of a regulatory and supervisory organization, registration of all contract-based cryptocurrency transfers, are among the answers to this question. This paper aims to determine the appropriate framework for regulation in terms of combating money-laundering through cryptocurrency. Using a descriptive analytical method and library resources, we will comparatively study the Iranian and Italian government's strategy in this field.
Pages: 1549-1574	
Received: 2023/04/02	
Received in Revised form: 2023/09/18	
Accepted: 2023/12/23	
Published online: 2024/09/22	
Keywords: <i>Iran, Italy, blockchain, money laundering, regulation, cryptocurrency.</i>	
How To Cite	Parvin, Khayrollah; Allahyarifard, Ali (2024). Government Regulation in Combating Money Laundering Through Cryptocurrency: a Comparative Study of the Legal Systems of the Islamic Republic of Iran and Italy. <i>Public Law Studies Quarterly</i> , 54 (3), 1549-1574. DOI: https://doi.com/10.22059/JPLSQ.2023.357301.3290
DOI	10.22059/JPLSQ.2023.357301.3290
Publisher	The University of Tehran Press.

تنظیم‌گری دولت در حوزه مبارزه با پول‌شویی از طریق رمزارز: مطالعه تطبیقی نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران و ایتالیا

خیراله پروین^۱ | علی الهیاری فرد^۲

۱. نویسنده مسئول؛ استاد، گروه حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: khparvin@ut.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. رایانامه: allahyarifard12@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی صفحات: ۱۵۴۹-۱۵۷۴ تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۱۳ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۶/۲۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۰۲ تاریخ انتشار برخط: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱ کلیدواژه‌ها: ایران، ایتالیا، زنجیره بلوکی، پول‌شویی، تنظیم‌گری، رمزارز.	رمزارزها از زمان عرضه تا به امروز به عنوان یک فناوری مخرب و مقاوم در برابر حاکمیت دولت‌ها مطرح شده‌اند. فقدان استانداردهای بین‌المللی یکسان، فضا را برای تفسیر به رأی کارگزاران حاکمیتی در حوزه رمزارزها باز می‌گذارد؛ در نتیجه توجه بیشتر نهادهای حاکمیتی بر مسدودسازی بالقوه رمزارزها منعطف می‌شود؛ ولی با پیشروی روزافزون جهان به سمت اقتصاد هوشمند، دولت نیازمند تغییر موضع از سیاست محدودسازی به سیاست تنظیم‌گری، قانون‌گذاری و تقویت چشم‌اندازهای نظارتی خود در حوزه رمزارز است. سوال این است که تنظیم‌گری دولت و الزامات قانونی مربوط به آن در حوزه پول‌شویی رمزارزها و کاستن از ماهیت مخرب آن‌ها چگونه می‌بایست اعمال شود؟ احراز هویت متعاملین برای خرید رمزارز، ایجاد سازمان تنظیم‌گر و ناظر، ثبت تمام نقل‌وانتقالات رمزارز مبتنی بر قرارداد و غیره از جمله پاسخ‌های این سوال است. این مقاله درصدد آن است که با روشی توصیفی - تحلیلی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای، چارچوب مناسبی را برای تنظیم‌گری در حوزه مبارزه با پول‌شویی از طریق رمزارز در جمهوری اسلامی ایران با توجه به راهکار دولت ایتالیا در این زمینه مشخص سازد.
استناد	پروین، خیراله؛ الهیاری فرد، علی (۱۴۰۳). تنظیم‌گری دولت در حوزه مبارزه با پول‌شویی از طریق رمزارز: مطالعه تطبیقی نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران و ایتالیا. <i>مطالعات حقوق عمومی</i>، ۵۴ (۳)، ۱۵۴۹-۱۵۷۴. DOI: https://doi.com/10.22059/JPLSQ.2023.357301.3290
DOI	10.22059/JPLSQ.2023.357301.3290
ناشر	مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

۱. مقدمه

شیوع گسترده استفاده از رمزارزها در جهان، محققان را وادار به مطالعات اساسی در این حوزه کرده است تا بتوانند دولت‌ها را برای پیدا کردن بهترین راه‌حل برای تعامل و تنظیم‌گری هرچه کارآمدتر در حوزه رمزارز یاری دهند (Riley, 2021: 136). رمزارز نوعی دارایی دیجیتال ارزشمند است که در شبکه‌ای از رایانه‌های متصل به هم نگهداری می‌شود؛ یکی از ویژگی‌های حیاتی چنین شبکه‌ای این است که برخلاف دارایی‌های دیجیتال متمرکز، توسط یک مرجع واحد مانند بانک مرکزی یا دیگر نهادهای دولتی اداره نمی‌شود؛ بلکه توسط تعدادی از نهادهای مستقل که همگی تحت مدیریت قوانین شبکه قرار دارند، کنترل میشوند (Vyhovska et al, 2018:17). رمزارزها که بر پایه فناوری دفتر کل توزیع شده^۱ و زنجیره بلوکی^۲ هستند، تأثیری عمیق و انقلابی، هم بر زندگی اجتماعی افراد جامعه در حوزه‌های مختلف مانند تجارت، بازار دیجیتال و غیره و هم بر صلاحیت و حاکمیت دولت‌ها گذاشته است (Frebowitz, 2018: 37).

در حوزه رمزارزها، بدست آوردن اطلاعات واقعی مربوط به تراکنش‌ها، کار دشواری است؛ از آنجایی که هر کاربر نشانی از اعداد تصادفی به دست می‌آورد، ردیابی نشانی‌های واقعی تقریباً غیرممکن است؛ این موضوع درباره رمزارزهایی همچون مونرو^۳ که از زنجیره بلوکی مخفی استفاده می‌کنند بسیار خطرناک‌تر است (Brown, 2016: 328). یکی از دلایل بالقوه‌ای که بر اساس آن ممکن است دولتی رمزارزها را در طیف صلاحیت و حاکمیت خود ممنوع کند، موضوع مربوط به مبارزه با جرم پول‌شویی در کشور است (Drozd, 2017: 223). پول‌شویی فرآیند غیرقانونی به دست آوردن مقادیر زیادی پول حاصل از فعالیت‌های مجرمانه همچون قاچاق مواد مخدر یا تأمین مالی تروریسم است؛ پول حاصل از فعالیت مجرمانه، کثیف تلقی می‌شود و این فرآیند آن را پاک‌شویی می‌کند تا تمیز به نظر برسد. اکثر دولت‌ها امروزه سیاست‌های ضد پول‌شویی^۴ (AML) را برای شناسایی و جلوگیری از این فعالیت در نظر گرفته‌اند (Tiwari & Gepp, 2020: 273).

۱. دفتر کل توزیع شده (Distributed Ledger Technology)، تمامی اطلاعات موجود اعم از داده‌های مالی، غیرمالی و سایر داده‌ها، دیگر داخل یک سرور نگهداری نمی‌شوند؛ بلکه میان تعداد زیادی از سامانه‌ها توزیع می‌شوند. این ویژگی، دفتر کل توزیع شده را در نقطه مقابل دفاتر سنتی قرار می‌دهد.

۲. زنجیره بلوکی (Blockchain) یک دفتر کل توزیع شده عمومی برای پشتیبانی از تراکنش‌های رمزارز است و حاوی اطلاعاتی مانند سوابق تراکنش‌های مالی می‌باشد که می‌تواند به طور همزمان در یک شبکه بزرگ غیرمتمرکز در دسترس عموم، به اشتراک گذاشته شود.

۳. رمزارز مونرو (Monero) در سال ۲۰۱۴ با هدف حفظ حریم خصوصی کاربران راه‌اندازی شد و فعالیت خود را آغاز کرد. این رمزارز غیرقابل ردیابی است که همین امر دلیل محبوبیت آن نیز به حساب می‌آید. این رمزارز نیز مانند سایر رمزارزها از فناوری زنجیره بلوکی استفاده می‌کند؛ با این تفاوت که با ایجاد تغییراتی در رمزنگاری، میزان تراکنش‌ها، فرستنده و گیرنده را مخفی می‌کند.

4. Anti-Money Laundering Directive

در پنجمین دستورالعمل مقررات مبارزه با پول‌شویی^۱ مصوب پارلمان اروپا^۲ به صورت تخصصی به موضوع رمزارزها پرداخته شده است و کشور ایتالیا با وجود حجم عظیمی از گروه‌های غیرقانونی که فعالیت بالقوه آن‌ها پول‌شویی است، جزء اولین دولت‌هایی بود که این قواعد را در تنظیم‌گری خود اعمال کرد و در این عرصه تاکنون موفق بوده است (Rainero, 2019: 13)؛ بنابراین در این تحقیق، روش دولت ایتالیا در مبارزه با پول‌شویی در حوزه رمزارز به عنوان یک الگو در نظر گرفته شده است. در مورد پیشینه موضوع تحقیق مبارزه با پول‌شویی در حوزه رمزارزها تحقیقاتی به عمل آمده است؛ اما تمرکز این مطالعات بر روش‌شناسی، نحوه وقوع پول‌شویی در حوزه رمزارزها و راهکارهای کلی بوده است که در ادامه به آن‌ها اشاره خواهد شد.

در مقاله «جستاری در پول‌شویی از طریق ارزش‌های رمزنگاری شده» (مددی و قماش، ۱۴۰۰) فقط به روش‌های پول‌شویی از طریق رمزارز و راه‌حل‌های کلی برای مقابله با آن اشاره شده است؛ اما در مقاله حاضر، راهکار عملی دولت ایتالیا و نهادسازی آن برای مقابله با مشکل پول‌شویی در حوزه رمزارزها برای ایجاد نهادهای نظارتی لازم در جمهوری اسلامی ایران بررسی می‌شود.

در مقاله «ارزهای دیجیتال، پول‌شویی و راهکارهای مقابله با آن در قوانین بین‌المللی» (موسوی‌نژاد و رنجبر، ۱۴۰۱) راهکار مبارزه با پول‌شویی از طریق رمزارزها، فقط به نظارت بر حساب‌های بانکی و موضوع بانکداری اسلامی محدود شده است؛ اما تمرکز راهکارهای مقاله حاضر موارد دیگر از جمله نهادهای مورد نیاز برای نظارت در این حوزه را نیز شامل می‌شود.

در مقاله «مطالعه تطبیقی چالش‌ها و راهکارهای به‌کارگیری ارزش‌های رمزنگاری‌شده دیجیتالی در نظام حقوقی ایران و آمریکا» (صادقی و ناصر، ۱۴۰۰) مواردی از جمله نحوه الزام متعهد بر انجام تعهدات قراردادی، قابلیت پرداخت در اسناد تجاری و موارد دیگر که مربوط به حقوق خصوصی است مطرح شده‌اند، اما نگرش و موارد مطرح شده در مقاله حاضر، حوزه حقوق عمومی را در بر می‌گیرد.

این مقاله با روشی توصیفی تحلیلی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای، به دنبال پاسخ به این پرسش است که تنظیم‌گری در جمهوری اسلامی ایران به عنوان دولتی که در مرحله تحقیق و مطالعه برای قاعده‌گذاری هرچه کارآمدتر در حوزه مبارزه با پول‌شویی در رمزارزها است با توجه به راه‌کاری که دولت ایتالیا در این خصوص به کار برده است، به چه صورت باید اعمال شود؟ فرضیه این تحقیق بر این مدار برقرار است که دولت جمهوری اسلامی ایران با توجه به راه‌کار دولت ایتالیا، برای اعمال تنظیم‌گری کارآمد در حوزه مبارزه با پول‌شویی در رمزارز می‌بایست نهاد ناظر جدیدی را به وجود آورد و متناسب با آن، سامانه ثبت‌نامی‌ای را برای ارائه‌دهندگان خدمات رمزارز و استفاده‌کنندگان از آن راه‌اندازی کند. به

1. 5th Anti-Money Laundering Directive
2. European Parliament

این منظور در ابتدا به پیشینه پژوهش، تحقیقات و یافته‌های اساسی در حوزه رمزارزها پرداخته می‌شود؛ سپس به راهکار و صلاحیت تشخیصی دولت ایتالیا در برخورد با رمزارز در حوزه پول‌شویی اشاره می‌گردد و سپس ساختار پیشنهادی در جمهوری اسلامی ایران برای اجرای این تدابیر ارائه خواهد شد.

۲. آشنایی با مفهوم رمزارز

شاید بتوان تا حدودی رمزارز را محصول جنبش سایفرپانک^۱ دانست؛ سایفرپانک دخالت دولت در سامانه‌های پولی و بانکی را به شدت محکوم می‌کرد و به نظر آن دخالت دولت در اقتصاد، هرگونه حریم خصوصی، آزادی فردی و آزادی بیان در جامعه را مخدوش می‌ساخت؛ همچنین سایفرپانک پول‌های صادر شده توسط دولت را در حفظ قدرت دولت مهم می‌دانست و خواهان نوعی پول دیجیتال بود که نه تنها از دولت و بانک‌ها، بلکه از هر نهادی مستقل باشد (Kavanagh & JohnEnnis, 2020:3).

رمزارز یک اصطلاح فراگیر برای دارایی‌های مالی دیجیتال مبتنی بر فناوری دفتر کل توزیع شده است که از هنگام آغاز به کار توجه فزاینده‌ای را به خود جلب کرده است (عسکری، ۱۴۰۰: ۲۷۴). امروزه این دارایی‌ها به تدریج در حال تبدیل شدن به جریان اصلی پولی و مالی در جهان هستند و با پیشرفت فناوری، انواع مختلف و کثیری از آن‌ها در بسترهای زنجیره‌های بلوکی گوناگون خلق می‌شود. قابلیت اصلی فناوری مورد استفاده رمزارزها در این است که اجازه می‌دهد تا تراکنش‌ها و داده‌ها به صورت هماهنگ و غیرمتمرکز در بین شرکت‌کنندگان شبکه، ثبت و به اشتراک گذاشته شوند؛ در واقع برخلاف سامانه‌های مالی سنتی و متمرکز، در حوزه رمزارز، تراکنش‌ها در شبکه بدون نیاز به یک واسطه یا نهاد مرکزی انجام می‌شود (عسکری، ۱۴۰۰: ۲۷۴).

زنجیره بلوکی نوع خاصی از دفتر کل توزیع شده است که زیربنای بسیاری از برنامه‌های کاربردی مختلف از جمله رمزارزها همانند بیت‌کوین محسوب می‌شود (Popkova & serge, 2020: 80). زنجیره‌های بلوکی از روش‌های رمزنگاری برای ثبت و همگام‌سازی داده‌ها در یک شبکه به شیوه‌ای غیرقابل تغییر استفاده می‌کنند؛ البته باید توجه داشت که با پیشرفت فناوری، مواردی همچون افزایش سرعت پردازش تراکنش‌ها و حافظه بلوک‌ها برای ذخیره‌سازی اطلاعات، به دفعات اتفاق می‌افتد که این تغییرات به عنوان فرایند چنگال در زنجیره بلوکی شناخته می‌شوند و کاربران ملزم می‌شوند تا نرم‌افزار در حال اجرای خود را به‌روز کنند (Popkova & serge, 2020: 80). به طور کلی دو نوع فرایند چنگال وجود دارد؛ در نوع اول که به آن عملیات چنگال سخت^۲ یا تقسیم زنجیره^۳ گفته می‌شود، کدهای پروتکل

1. Cypherpunk
1. Hard Fork
2. Chain split

مربوطه برای ایجاد نسخه جدیدی از زنجیره بلوکی در کنار نسخه قدیمی تغییر می‌کند، بنابراین یک رمزارز جدید ایجاد می‌شود که تحت قوانین پروتکل اصلاح شده عمل می‌کند، در حالی که نسخه قدیمی نیز همچنان به کار خود ادامه می‌دهد که مهم‌ترین نمونه این فرایند، عملیات چنگال سخت بیت‌کوین بود که منجر به خلق بیت‌کوین کش^۱ شد (Gola & Caponera, 2019: 38). مورد دوم که به آن عملیات چنگال نرم^۲ گفته می‌شود، فقط پروتکل را به‌روز می‌کند، بنابراین رمزارز جدیدی در این فرایند تولید نمی‌شود؛ در این مورد می‌توان به عملیات شاهد جداشده^۳ در سال ۲۰۱۷ در خصوص پروتکل رمزارز بیت‌کوین اشاره کرد (OECD, 2020: 15).

سازوکارهای اجماع^۴ قراردادهایی هستند که همگام‌سازی همه گره‌ها را در زنجیره بلوکی تضمین می‌کنند (Frebowitz, 2018: 85)؛ دو نوع از مهم‌ترین و رایج‌ترین سازوکارهای اجماع زنجیره بلوکی عبارتند از سامانه اثبات کار و سامانه اثبات سهام.

الف) سامانه اثبات کار^۵ (POW)

این سامانه اولین و محبوب‌ترین نوع سازوکار اجماع است و استفاده از آن در بسیاری از سامانه‌های مبتنی بر زنجیره بلوکی به خصوص زنجیره بلوکی بیت‌کوین به طور گسترده پذیرفته شده است. مهم‌ترین ویژگی سامانه اثبات کار این است که استخراج رمزارز در آن مبتنی بر حل معادلات ریاضی است که همین فرآیند حل آن‌ها را اغلب بسیار سخت و پیچیده می‌کند؛ اما راه‌حل‌های آن‌ها به راحتی قابل بررسی است (OECD, 2020: 11). حل مسائل و معادلات ریاضی مستلزم تلاش‌های محاسباتی است که منجر به مصرف انرژی به میزان بالا می‌شود. در این سامانه، یک اعتبارسنج به نام دستگاه استخراج‌کننده^۶، محاسباتی را برای تأیید تراکنش انجام می‌دهد و نتایج خود را با شبکه به اشتراک می‌گذارد. این فرآیند بر مبنای یک رقابت با سایر دستگاه‌های استخراج‌کننده شکل می‌گیرد؛ چرا که در صورت موفقیت در حل معادلات ریاضی، یک پاداش یعنی همان رمزارز به حساب کاربری تعلق می‌گیرد (Spithoven, 2019: 389).

ب) سامانه اثبات سهام^۷ (POS)

این سامانه برای رفع مشکلات سامانه اثبات کار، به‌ویژه مربوط به سرعت پایین استخراج رمزارز و

1. Bitcoin Cash
2. Soft Fork
3. Segregated Witness
4. Consensus Mechanism
5. Proof-of-Work
6. Miner
7. Proof-of-Stake

مصرف بالای انرژی به وجود آمد. در چنین سامانه‌ای، اعتباردهنده‌ها همان استخراج‌کنندگان رمزارز نیستند بلکه به آن‌ها اعتبارسنج^۱ گفته می‌شود (Gola & Caponera, 2019: 41). در این سامانه، میزان سهام سهامداران را می‌توان از راه‌های مختلفی با توجه به میزان دارایی رمزارز، دوره نگهداری و مقدار دارایی‌های قفل شده در زنجیره بلوکی به عنوان وثیقه، اندازه‌گیری کرد. اعتبارسنج‌ها یا سهامداران باید حداقل سهم مشخص شده در زنجیره بلوکی را داشته باشند تا بتوانند در فرآیندهای تأیید، شرکت کنند؛ آن‌ها رمزارزهای خود را تبدیل به سهم می‌کنند تا حق تأیید یک تراکنش را داشته باشند و در نتیجه، کارمزد تراکنش یا رمزارز جدید به سهام آن‌ها به عنوان پاداش افزوده می‌شود؛ بنابراین در این سامانه برخلاف سامانه اثبات کار، برای تأیید یک تراکنش نیازی به حل معادلات ریاضی نیست (Gola & Caponera, 2019: 41). سامانه اثبات سهام بیشتر در زنجیره بلوکی پیرکویین^۲ و کاردانو^۳ استفاده می‌شود (OECD, 2020: 11).

اصلی‌ترین ویژگی رمزارز، ماهیت غیرمتمرکز بودن آن است. همانطور که در مطالب بالا ذکر شد، رمزارز توسط یک مقام مرکزی مدیریت نمی‌شود. این به آن معناست که هیچ مؤسسه مالی و بانکی‌ای در این فرایند دخالت ندارد و از آن جایی که این فرایند از ابتدا توسط پروتکل تعیین شده است، ماهیت غیرمتمرکز بودن رمزارز تضمین می‌شود (کدخدایی و نوروزپور، ۱۳۹۹: ۱۳). ویژگی دیگر رمزارز موضوع مربوط به تراکنش‌های کم‌هزینه آن است؛ از آن جایی که تراکنش‌ها بدون نیاز به دخالت واسطه‌ها انجام می‌شوند، هزینه‌های آن‌ها به طور قابل توجهی کمتر از هزینه‌های تراکنش‌های بانکی است (خادمان و دیگران، ۱۴۰۰: ۳۵۲). ویژگی مهم دیگر مربوط به استفاده از نام مستعار در حوزه رمزارز است؛ برای شرکت در شبکه، ثبت‌نام با نشانی آی‌پی^۴ و نام مستعار کافی است و هنگامی که کاربران در این حوزه با یک‌دیگر ارتباط برقرار می‌کنند، فقط نام مستعار آن‌ها قابل مشاهده خواهد بود (کدخدایی و نوروزپور، ۱۳۹۹: ۱۶). به طور کلی هزینه پایین تراکنش‌ها، سرعت بالای نقل‌وانتقالات و کنار گذاشتن واسطه‌ها و مؤسسات مالی، از جمله مزایای استفاده از رمزارز در دنیای امروز است؛ اما باید توجه داشت که ویژگی‌هایی نظیر نبود نظارت دولت، غیرمتمرکز بودن و گم‌نامی می‌تواند استفاده از رمزارز را برای مجرمان در سراسر جهان، به‌ویژه در فرآیند پول‌شویی، جذاب کند (کدخدایی و نوروزپور، ۱۳۹۹: ۲۵).

-
1. Forger
 2. Peercoin
 3. Cardano
 4. Internet Protocol

۳. واکاوی چستی رمزارز از منظر دولت

با ظهور پدیده رمزارزها همواره دغدغه اصلی محققان و تنظیم‌گران، ارائه تعریفی جامع و کامل از این ارزهای نوظهور بوده است؛ چرا که برای ورود به حوزه تنظیم‌گری در هر مورد، می‌بایست اطلاعات کاملی از چستی آن داشت. پیشرفت روزافزون فناوری، ورود انواع گسترده رمزارزها به بازار و ویژگی‌های خاص و منحصر به فرد هر کدام از آن‌ها، کار را برای ارائه تعریف واحد کمی سخت کرده است (Bolotaeva et al, 2019: 2).

در ابتدا بانک مرکزی اروپا^۱ رمزارز را به عنوان نوعی پول دیجیتال توصیف کرد که توسط توسعه‌دهندگان آن صادر و کنترل می‌شود و در دنیای مجازی پذیرفته شده اما در کنترل و نظارت قوانین در نیامده است. کمی بعد در سال ۲۰۱۵ دیوان دادگستری اروپا^۲ در پرونده‌ای^۳ تراکنش رمزارزها را به عنوان یک ابزار مالی ارائه دهنده خدمات هنگام مبادله با پول سنتی در نظر گرفت؛ بنابراین رمزارز در این خصوص به عنوان پول قانونی در نظر گرفته می‌شود (Beebejaun, 2021: 52).

در کشور ایتالیا، دادگاه شهر ورونا^۴ در پرونده‌ای^۵ اظهار داشت که معاملات رمزارز می‌تواند برای سرمایه‌گذاران، یک معامله پرخطر محسوب شود؛ سپس در ادامه بیان کرد که مبادله رمزارز با پول سنتی به عنوان یک تراکنش خدمات مالی طبقه‌بندی می‌شود. در همان سال آژانس درآمد ایتالیا^۶ مقرره‌ای با عنوان «تفسیر قانون لومباردی» منتشر کرد. این موضوع که رمزارز نمی‌تواند به عنوان پول قانونی در نظر گرفته شود، تأثیر قابل توجهی بر اعمال قانون مالیات در ایتالیا داشت. بنابراین نهاد یاد شده، برای اهداف مالیاتی، در این مقرره توضیح داده است که رمزارز می‌تواند به عنوان یک وسیله پرداخت و جایگزین پول سنتی استفاده شود که به موجب آن مبادله به صورت داوطلبانه و بدون هیچ‌گونه تعهد قانونی انجام می‌شود. در واقع در این مقرره، رمزارز را به عنوان یک ارز خارجی در ایتالیا معرفی می‌کند و نکته جالب توجه این است که حتی پس از صدور پنجمین دستورالعمل مبارزه با پول‌شویی مصوب پارلمان اروپا، دیدگاه مقامات ایتالیایی در خصوص ماهیت رمزارزها تغییر نکرده است.

شاید بتوان کامل‌ترین تعریفی که تا به امروز در خصوص رمزارزها ارائه شده است را مربوط به پنجمین دستورالعمل مبارزه با پول‌شویی دانست. در این دستورالعمل آمده است که: «رمزارز به معنای نمایش دیجیتالی ارزشی است که توسط بانک مرکزی یا یک مقام عمومی صادر یا تضمین نشده باشد و

1. European Central Bank

2. European Court of Justice

3. Skatterverket v. David Hedqvist (2015) C-264/14

4. Verona

5. Banca Dati S.r.l.

6. The Italian Revenue Agency

لزوماً به یک ارز قانونی متصل نیست و وضعیت قانونی ارز یا پول را ندارد؛ اما توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی به عنوان وسیله مبادله، ذخیره و معامله الکترونیکی پذیرفته شده است^۱. نکته قابل تأمل در این است که بخشنامه ذکر شده میان رمزارز و پول الکترونیکی^۲ تمایز قائل شده است؛ در واقع در بند ۱۰ بخشنامه یادشده، پول الکترونیکی نمایش دیجیتالی از پول واقعی همچون یورو دیجیتال در نظر گرفته شده است که کشورهای عضو اتحادیه اروپا باید آن‌ها را تضمین کنند. اگرچه برخی از رمزارزها را می‌توان به پول سنتی تبدیل کرد، اما هیچ مقام دولتی یا بانک مرکزی، آن‌ها را تضمین نمی‌کند؛ به همین منظور، رمزارزها را نمی‌توان با تعریف پول الکترونیکی، مشابه دانست.

باید به این نکته مهم توجه داشت که برای شروع به تنظیم‌گری در این حوزه، چپستی رمزارز باید برای دولت شفاف و روشن شود. در این خصوص می‌توان از قوانین موجود بهره جست تا تعریف و چپستی رمزارزها از منظر این قوانین مشخص شود.

۳. ۱. رمزارز به عنوان پول

به طور کلی برای پول شناختن چیزی، سه ویژگی اساسی در نظر گرفته شده است و در سراسر دنیا بر سر این ویژگی‌ها اجماع وجود دارد؛ این ویژگی‌ها عبارتند از وسیله مبادله و پرداخت، وسیله سنجش ارزش و وسیله ذخیره ارزش (عیوضلو و دیگران، ۱۴۰۰: ۴۳۶). در خصوص مهم‌ترین منبع در حوزه پولی جمهوری اسلامی ایران می‌توان به قانون پولی و بانکی مصوب سال ۱۳۵۱ اشاره کرد؛ قانون‌گذار در بند ب ماده ۲ این قانون بیان دارد که فقط اسکناس‌ها و پول‌های فلزی که طبق این قانون انتشار یافته باشند در حکم پول محسوب می‌شوند؛ نکته مهم دیگر در ماده ۳۳ این قانون مشخص می‌شود؛ قانون‌گذار در این ماده به صورت صریح و روشن به انحصار حاکمیت پولی دولت اشاره دارد که این حاکمیت از طریق بانک مرکزی اعمال می‌شود. با توجه به مطالب گفته شده در این بخش، مشخص می‌شود که رمزارزها را در جمهوری اسلامی ایران نمی‌توان در دسته پول‌ها طبقه‌بندی کرد، چرا که آن‌ها توسط بانک مرکزی تهیه نشده و انتشار نمی‌یابند و از شمول قانون یادشده خارج می‌باشند.

1. 5th Anti-Money Laundering Directive

۲. ارز دیجیتال یا پول الکترونیکی به عنوان یک واحد پولی یا واسطه تبادل (جدا از واسطه‌های فیزیکی مانند اوراق بانکی یا سکه) بر پایه اینترنت تعریف می‌شود، که ویژگی‌هایی مشابه با پول فیزیکی را دارا است؛ اما تراکنش‌های انتقال سرمایه را به صورت آنی و بدون مرز بین افراد انجام می‌دهد. پول‌های مجازی و رمزارز هر دو از نمونه‌های پول‌های دیجیتال هستند؛ اما برعکس این عبارت صحیح نیست. در واقع نمی‌توان پول دیجیتال را به این دو گروه محدود کرد.
۳. امتیاز انتشار پول رایج کشور در انحصار دولت است و این امتیاز با رعایت مقررات این قانون فقط به بانک مرکزی واگذار می‌شود.

۲.۳. رمزارز به عنوان ارز خارجی

برای نخستین بار قانون‌گذار در سال ۱۳۹۲ در ماده ۱۱ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز به تعریف ارز پرداخت و در ماده ۲ قانون یاد شده، سه ویژگی مهم پول بودن، رواج داشتن و تعلق به کشور خارجی را برای ارز برشمرد (عسکری، ۱۴۰۰: ۲۶۶). در خصوص ویژگی اول، در مطالب بالا مشخص شد که دولت فقط چیزی را پول می‌داند که به صورت رسمی توسط دولت‌ها و از طریق بانک مرکزی آن‌ها انتشار یافته باشد. در خصوص ویژگی سوم نیز باید توجه داشت که تعلق به کشور خارجی باید به صورت رسمی و قانونی باشد، چرا که مقنن در ماده ۱۲۲ قانون امور گمرکی بیان می‌کند که اسکناس‌های خارجی که از جریان قانونی خارج شده باشند، حتی با وجود رواج بین مردم آن کشور، در حوزه کالاهای ممنوعه قرار می‌گیرند. نکته قابل توجه دیگر این است که در بند پ ماده ۲ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز از لفظ «سایر اسناد مکتوب یا الکترونیکی» استفاده شده است؛ در نتیجه فقط ارزهای دیجیتال متمرکز و دولتی را می‌توان در حکم ارز خارجی در نظر گرفت. با توجه به این مطالب نیز می‌توان دریافت که در حوزه تنظیم‌گری، رمزارز نمی‌تواند در دسته ارز خارجی قرار گیرد.

۳.۳. رمزارز به عنوان اوراق بهادار

اوراق بهادار توسط دولت، بخش خصوصی و یا حتی سازمان‌های بین‌المللی برای تأمین مالی اجرای طرح‌های مختلف منتشر می‌شوند (طجرلو و خدابخش، ۱۴۰۱: ۸۵۸). قانون‌گذار در قانون بازار اوراق بهادار مصوب سال ۱۳۸۴ تعریفی^۲ را برای این اوراق ارائه داده است. نکته مهم و قابل توجه این است که در این قانون از لفظ «هر نوع ورق یا مستند» استفاده شده است؛ بنابراین مستندات می‌تواند در قالب رمزارزها نیز ارائه شوند و این موضوع، تعارضی با متن قانون یاد شده ندارد. البته باید توجه داشت که این تعریف فقط رمزارزهای مربوط به دسته سرمایه‌گذاری را شامل می‌شود و دیگر دسته‌های رمزارز از شمول این حوزه خارج هستند (خادمان و دیگران، ۱۴۰۰: ۳۶۷).

۴.۳. رمزارز به عنوان دارایی دیجیتال نو ظهور

برخی از شباهت‌های رمزارز با ابزارهای مالی مختلف، زمینه‌ای را برای معادل‌سازی قانونی آن‌ها با موضوعات موجود در قوانین و مقررات فراهم کرد؛ اما در بررسی‌های یاد شده، این نکته مفهوم شد که

۱. پول رایج کشورهای خارجی، اعم از اسکناس، مسکوکات، حوالجات ارزی و سایر اسناد مکتوب یا الکترونیکی است که در مبادلات مالی کاربرد دارد.

۲. بند ۲۴ ماده ۱: اوراق بهادار هر نوع ورقه یا مستندی است که متضمن حقوق مالی قابل نقل و انتقال برای مالک آن باشد.

قراردادن رمزارز در دسته‌های ذکر شده درست نیست؛ زیرا رمزارز به طور کامل در تعریف هیچ یک از آن‌ها نمی‌گنجد، بلکه فقط ویژگی‌های خاصی از چندین دسته را ترکیب می‌کند. بنابراین، با توجه به قوانین و مقررات موجود در جمهوری اسلامی ایران و ماهیت حقوقی خاص رمزارزها، نمی‌توان آن را نه به عنوان پول، نه ارز خارجی و نه به اوراق بهادار نسبت داد. رمزارز از اساس یک پدیده جدید است که در طبقه‌بندی خاص خود قرار می‌گیرد و این موضوع می‌تواند تحولی شگرف در تنظیم‌گری جمهوری اسلامی ایران در خصوص اموال و دارایی‌ها به وجود آورد.

۴. پول‌شویی و رمزارز

مطالعات نشان می‌دهد که عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه را می‌توان از طریق خدمات مختلف موجود در وب‌تاریک^۱ شستشو داد و به این منظور از خدمات مخلوط‌کن^۲ و سامانه‌های مبادلاتی آن استفاده کرد (Yadav et al, 2020: 1664). این مطالعات بیان می‌کنند که معاملات بیت‌کوین که به عنوان یکی از مشهورترین انواع رمزارز از آن یاد می‌شود، تا اندازه‌ای ناشناس است و نوآوری‌های بیشتر در رمزارزها و ظهور رمزارزهایی همچون مونرو، مکانیسم‌هایی را ارائه می‌کند که توسط آن‌ها می‌توان از رمزارز برای شستشوی سودهای غیرقانونی استفاده کرد و این موضوع، پول‌شویی را تسهیل می‌کند (Foley, 2019: 1802).

۵. نحوه پول‌شویی از طریق رمزارز

فرآیند پول‌شویی در حوزه رمزارز را می‌توان به سه مرحله قرار دادن، لایه‌بندی و ادغام تقسیم کرد. در مرحله اول، مجرم از طریق تقلب، رشوه یا فعالیت مجرمانه شروع به فساد در سیستم مالی می‌کند و در این مرحله پول به حساب بانکی واریز می‌شود. در خصوص مرحله دوم، وجوهی که از قبل سپرده‌گذاری شده است را می‌توان از طریق سرمایه‌گذاری‌های مختلف هدایت و یا به یک سری حساب در چندین بانک منتقل کرد؛ در این مرحله، انتقال وجوه خرید محصولات یا خدمات پنهان می‌شوند تا به ظاهر،

۱. وب‌تاریک (Dark Web) به شبکه‌ای گفته می‌شود که در دسترس عموم افراد جامعه نبوده و ردیابی فعالیت‌های آن و شناسایی افراد در آن دشوار یا غیرممکن است. در این شبکه اطلاعات محرمانه زیادی نهفته شده است که افراد ناشناس آن‌ها را مدیریت می‌کنند. فروشندگان مواد مخدر، تروریست‌ها، قاتل‌ها، هرزه‌نگاری کودکان و افراد سودجو غالباً در این محیط فعالیت می‌کنند.

۲. خدمات مخلوط‌کن (Tumbler Services) خدماتی است که رمزارزهای آلوده یا غیرقانونی را با دیگر رمزارزها ترکیب می‌کند تا مسیر بازگشت به منبع اصلی این وجوه را مبهم کند. از آنجایی که تمام وجوه با هم جمع می‌شوند و سپس در زمان‌های تصادفی توزیع می‌شوند، ردیابی رمزارزها بسیار دشوار است.

قانونی معرفی شوند؛ به عنوان مثال، خرید مقداری رمزارز که الزام گزارش در خصوص آن ضروری نباشد. علاوه بر این موضوع، مجرم می‌تواند از طریق شخص ثالثی این عمل را انجام دهد. در مرحله ادغام، پول‌های کثیف و حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی با پول‌های قانونی و مشروع ترکیب و تبدیل به پول پاک می‌شود و به نظر می‌رسد که منشاء آن نیز قانونی است (Dupuis & Gleason, 2020: 4). در واقع در این مرحله، تشخیص پول ناشی از یک فعالیت قانونی نسبت به پولی که از طریق فعالیت غیرقانونی به دست آمده، بسیار دشوار است. برای مثال، شخصی وجوه نقد ناشی از فعالیت‌های غیرقانونی را در اختیار دارد و او در کشوری که استانداردهای ضد پول‌شویی رعایت نمی‌شود و یا بسیار ضعیف است، پول نقد خود را در بانک سپرده‌گذاری می‌کند؛ همچنین او در ادامه به دنبال خرید رمزارزی همچون مونرو است که سطح بالایی از ناشناس بودن را فراهم می‌کند؛ بنابراین در ابتدا، این شخص باید یک حساب کاربری در یک صرافی ارائه‌دهنده خدمات رمزارز باز کند و این صرافی یک کیف پول با جفت کلید عمومی و خصوصی در اختیار او قرار می‌دهد. این شخص مقدار مشخصی پول سنتی را از حساب بانکی خود به صرافی منتقل می‌کند. در اینجا، شخص می‌تواند پول سنتی را به رمزارز تبدیل کند. او اکنون یک حساب کاربری در یک بازار رمزارز ایجاد می‌کند که یک جفت کلید دیگر در اختیار او قرار می‌دهد. پس از آن، او رمزارزهای خریداری شده را از صرافی به بازار رمزارز منتقل می‌کند. در آنجا، او رمزارزهای خریداری شده را که از نوع رمزارز قابل رصد هستند را به رمزارز مونرو تبدیل می‌کند؛ شخص مجرم می‌تواند رمزارز مونرو را با دنبال کردن همان مراحل به ترتیب معکوس، به پول سنتی قانونی تبدیل کند. از آنجایی که رمزارزها را می‌توان از طریق کیف پول‌های مختلف منتقل کرد، آن شخص می‌تواند این کار را در هر کشور دیگری انجام دهد. از طرف دیگر او می‌تواند رمزارز را به افراد دیگری منتقل کند تا مبادله را انجام دهند. علاوه بر این موضوع، می‌توان از خدمات مخلوط‌کن استفاده کرد. با توجه به این مثال، روشن می‌شود که شناسایی مجرمانی که از طریق رمزارزها، پول غیرقانونی به دست می‌آورند، کاری دشوار و در صورت نبود قوانین و مقررات و فناوری لازم، غیرقابل انجام است.

۶. تنظیم‌گری دولت در حوزه مبارزه با پول‌شویی رمزارز

راه‌حل‌های دفاتر کل توزیع شده و زنجیره بلوکی، بوم‌سازگان‌های پیچیده‌ای ایجاد می‌کنند که در آن متعاملین از جمله ارائه‌دهندگان فناوری و کاربران، به روش‌هایی با یکدیگر ارتباط دارند که می‌تواند به طور قابل توجه‌ای با آنچه در سیستم مالی سنتی اتفاق می‌افتد متفاوت باشد (Hendrickson, 2016: 930). از زمان آغاز به کار رمزارزها در سال ۲۰۰۸، مبهم بودن آن، سازمان‌های مجری قانون و نهادهای حاکم را به شدت آزار داده است. رایج‌ترین انتقاد از رمزارزها این است که تراکنش‌های مربوط به آن

ناشناس هستند؛ بنابراین ادعا می‌شود که رمزارزها سلاحی خطرناک برای فعالیت‌های مجرمانه یا غیرقانونی می‌باشند و به مرور زمان از پول‌های سنتی مانند یورو، ریال و غیره پیشی می‌گیرند (Phochanachan, 2022: 342). در واقع رمزارز به طور گسترده به عنوان وسیله‌ای برای جابه‌جایی سریع و ناشناس پول استفاده می‌شود؛ فقدان مرجع نظارتی مرکزی، نگرانی‌های یادشده را درباره مشروعیت مبدأ و مقصد وجوه منتقل شده ایجاد می‌کند؛ بنابراین تنظیم‌گری دولت بر مدار تلاش برای جلوگیری از پول‌شویی از طریق رمزارز استوار است (Shapiro, 2018: 5).

۱.۶. مبارزه با پول‌شویی در ایتالیا

از سال ۱۹۸۰ کشور ایتالیا شاهد تقویت سازمان‌های جنایی از نظر عضویت، دامنه فعالیت و گسترش مافیا بود (Masciandaro, 1999: 237)؛ اگرچه در ایتالیا، سامانه قانون‌گذاری در اواخر سال ۱۹۷۰ شروع به ورود در حوزه مبارزه با پول‌شویی کرد، اما قانون شماره ۱۹۷ مصوب ۱۹۹۱ را می‌توان نقطه عطف شروع مقررات ضد پول‌شویی ایتالیا در نظر گرفت (Masciandaro, 1999: 238). در واقع این قانون با توجه به ضرورت مبارزه با پول‌شویی و ممانعت از تشکیل و توسعه واسطه‌های مالی آلوده، نقش محوری و مهمی را برای نظام بانکی و مالی ایتالیا را با عاملیت نهادهای بین‌المللی مالی بیان کرد. همچنین در این قانون به وظیفه اطلاع‌رسانی هر عملیات مالی مشکوک به مقامات قضایی اشاره شد. با این وجود، نتایج این قانون به شدت ناامیدکننده بود؛ چراکه تا اواخر سال ۱۹۹۲ فقط ۸۶ اطلاعیه توسط بانک‌ها، واسطه‌های مالی و دفاتر پستی صادر شده بود که نصف آن‌ها بی‌معنی بودند و کم‌وبیش به هیچ یک از مناطقی که جرایم سازمان یافته در آنها اهمیت خاصی داشت اشاره نشده بود. دلیل اصلی چنین شکستی را می‌توان در فرصت از دست رفته برای مشارکت واقعی و کارآمد بانک‌ها در مبارزه با پول‌شویی یافت. شکست قانون شماره ۱۹۷، بانک مرکزی ایتالیا را وادار ساخت تا با صدور دستورالعمل‌هایی، نقش و جایگاه بانک‌ها در خصوص وظیفه اطلاع‌رسانی در حوزه مبارزه با پول‌شویی را ترمیم بخشد؛ در نتیجه با تصویب قانون شماره ۳۲۸ در سال ۱۹۹۳، حفظ یکپارچگی و ثبات نظام اقتصادی و بانکی ایتالیا در مبارزه با پول‌شویی کاملاً مشهود بود (Masciandaro, 1999: 238).

۲.۶. بررسی قوانین و مقررات مبارزه با پول‌شویی رمزارز در ایتالیا

به طور کلی مهم‌ترین منبع قانونی کشور ایتالیا برای مبارزه با پول‌شویی، قانون شماره ۲۰۰۷/۲۳۱ است (Alabanese, 2017: 430). بر اساس این مستند قانونی، فعالیت‌های مشکوک به پول‌شویی شامل تبدیل پول نامشروع به پول قابل قبول، استفاده از پول نامشروع برای خرید کالاهای قابل فروش، تبدیل

کالاهای نامشروع به کالاهای قابل فروش و سایر فعالیت‌های مشابه است (Di Maio, 2022: 67). با توجه به افزایش فعالیت‌های پول‌شویی در سال‌های اخیر، دولت ایتالیا با در نظر گرفتن خطر استفاده از رمزارز و صرافی‌های غیرقانونی، روش‌های پرداخت در حوزه رمزارز را به حالت هشدار درآورد (Ibiz & Kaunert, 2022: 56). پنجمین دستورالعمل مبارزه با پول‌شویی مصوب پارلمان اروپا به موجب فرمان قانونی شماره ۱۲۵ در ایتالیا^۱ اجرا شده است (Herian et al, 2021: 9). نکته قابل توجه این است که حتی قبل از تصویب این دستورالعمل در نظام حقوقی داخلی، ایتالیا الزامات سخت‌گیرانه مشتری خود را بشناس (KYC)^۲ و قوانین ضد پول‌شویی را بر مبادلات رمزارزها اعمال کرده بود؛ اما با تصویب و اجرای این دستورالعمل، تعهدات ضدپول‌شویی، بر تمامی ارائه‌دهندگان رمزارز، حتی آن‌هایی که فقط ارائه‌دهندگان خدمات کیف پول رمزنگاری بودند نیز تحمیل شد (Agostini, 2022: 16). نهاد اف‌ای‌تی‌اف برای جلوگیری از پول‌شویی در حوزه رمزارز اقدام به ارائه قانون انتقال اطلاعات^۳ کرده است و در سال ۲۰۲۱ آن را به‌روزرسانی کرد که هدف از آن ارائه الزامات و راهنمایی‌های بیشتر به ارائه‌دهندگان خدمات دارایی مجازی یعنی واسپ‌ها^۴ است. قانون انتقال اطلاعات در ۱۶ ماده ارائه شده است و هدف آن ایجاد محدودیت برای انتقال آزادانه دارایی‌های تروریست‌ها و مجرمان در دنیای رمزارز است و برای این منظور، قانون فوق‌الذکر به واسپ‌ها نیاز دارد تا اطلاعات مربوط به مبدأ (فرستنده رمزارز) و مقصد (گیرنده رمزارز) را حتماً به اشتراک بگذارند (Jevans et al, 2020: 4)؛ برای تحقق اهداف قانون انتقال اطلاعات، روند تبادل داده‌ها در دو مرحله انجام می‌شود.

1. Legislative Decree no 125/2019 (Italy)

۲. قانون مشتری خود را بشناس (Know your customer) توسط شبکه اجرای جرایم مالی ایالات متحده (FinCEN) تعیین شده است. برای جلوگیری از پول‌شویی، مؤسسات مالی موظف هستند ارزیابی‌های عمیق‌تری از مشتریان خود انجام دهند. این قانون از مؤسسات مالی می‌خواهد که هویت مشتریان خود و مالکان ذی‌نفع مربوطه را تأیید کنند.

۳. قانون انتقال اطلاعات (Travel rule) یکی از ابزارها و عوامل مؤثر در مبارزه با پول‌شویی و همچنین تخلفات مالی است. در نسخه ۲۰۱۹، تمرکز بر روی جمع‌آوری اطلاعات تمامی کاربران و طرف‌های درگیر مثل صرافی‌ها بود. همچنین تأکید زیادی بر ره‌گیری همه تراکنش‌های بالای ۱۰۰۰ دلار وجود داشت. در سال ۲۰۲۰ دولت آمریکا قانونی وضع کرد که در خصوص تراکنش‌هایی که مبدأ یا مقصدی خارج از ایالات متحده دارند، گزارش تراکنش‌ها به ۲۵۰ دلار تغییر پیدا کند (Jevans et al, 2020: 17).

۴. واسپ (VASP) هر شخص حقیقی یا حقوقی است که فعالیت آن در حوزه دارایی‌های مجازی باشد که یک یا چند سرویس از جمله خدمات کیف پول مجازی، ترید ارزها با اصول و قوانین مبتنی بر بازار و مبادلات رمزارزها را ارائه می‌دهد؛ واسپ ممکن است یک بانک یا یک واسطه مالی سنتی باشد که مدیریت رمزارزها را بر عهده دارد که خدمات آن تحت قوانین ماده ۲ مبارزه با پول‌شویی ارائه می‌شود (Jevans et al, 2020: 5).

۱.۲.۶. تهیه اطلاعات ضروری

هنگامی که یک مشتری از واسپ (الف) درخواست انتقال رمزارز را به آدرس رمزارز شخص دیگری می‌کند، واسپ (الف) درخواست مشتری را تأیید می‌کند و آدرس‌های رمزارز مبدأ و مقصد را به گره زنجیره‌بلوکی تحویل می‌دهد و این گره، اطلاعات را به واسپ (ب) می‌فرستد. سپس واسپ (ب) بررسی می‌کند که آیا اطلاعات مبدأ طبیعی است یا خیر. اگر اطلاعات مبدأ حاوی ناهنجاری نباشد، گره زنجیره‌بلوکی واسپ (ب) اطلاعات شخصی گیرنده را وارد می‌کند و آن را به واسپ (الف) منتقل می‌کند. هنگامی که مبادله اطلاعات شخصی فرستنده و گیرنده به طور کامل صورت می‌پذیرد، واسپ (الف) اقدامات لازم برای حواله رمزارز را اجرا می‌کند و اطلاعات معامله از جمله شناسه تراکنش را به واسپ (ب) ارسال می‌کند. پس از تأیید اطلاعات معامله، واسپ (ب) به واسپ (الف) اطلاع می‌دهد که آیا معامله عادی و قانونی است یا خیر و اگر طبیعی است، انتقال را تأیید می‌کند. هنگامی که پاسخی از گره زنجیره‌بلوکی واسپ (ب) دریافت می‌شود، داده‌های قانون انتقال اطلاعات، از جمله اطلاعات شخصی و اطلاعات معاملات مبدأ و مقصد توسط گره زنجیره‌بلوکی واسپ (الف) در دفترچه زنجیره بلوکی ثبت می‌شوند (Cohan, 2022: 12).

۲.۲.۶. ارائه اطلاعات اضافی

هنگامی که شرایط مشکوک در معامله انجام شده توسط مرحله اول، یافت می‌شود، واسپ (ب) با در نظر گرفتن اطلاعات ردوبدل شده در مرحله مذکور، اطلاعات اضافی مبدأ را از واسپ (الف) درخواست می‌کند. واسپ (الف) اطلاعات لازم از جمله نام واقعی مبدأ را بازبایی می‌کند و آن را به واسپ (ب) تحویل می‌دهد و این اطلاعات در صورت لزوم در اختیار نهاد ناظر قرار می‌گیرد.

همچنین یکی دیگر از موارد قابل توجه این است که تمام صرافی‌های ارائه‌دهنده خدمات رمزارز، نیاز به داشتن حساب‌های بانکی در دنیای واقعی و همکاری با بانک‌ها هستند و این موضوع باعث افزایش تعامل بین دامنه رمزنگاری شده و امور مالی سنتی می‌شود (Cohan, 2022: 12).

یکی از مهم‌ترین تعهداتی که ارائه‌دهندگان خدمات رمزارز مطابق ماده ۳۲ قانون حفاظت از داده‌های عمومی اتحادیه اروپا^۱ باید انجام دهند، اتخاذ و حفظ اقدامات امنیتی مناسب برای حفاظت از داده‌های موقت است. انجام به موقع چنین تعهدی از سوی شرکت‌هایی که صرافی‌های رمزارز و کیف پول‌های مربوط به آن را اداره می‌کنند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ چراکه تصاحب کلیدهای خصوصی مشتریان توسط اشخاص ثالث غیرصالح، ممکن است منجر به از دست رفتن رمزارزها شود و یا ردیابی

1. EU General Data Protection Regulation (GDPR)

آن‌ها را غیرممکن کند. همچنین بر اساس ماده ۶۴۰ قانون جزای ایتالیا در قسمت جرایم رایانه‌ای،^۱ کسانی که سامانه فناوری، اطلاعات یا شبکه را تغییر دهند و یا به طور غیرقانونی داده‌های موجود در آن را به منظور منفعت شخصی دست‌کاری کنند و باعث ایجاد و آسیب رساندن به اشخاص ثالث شوند، ممکن است به حبس تا شش سال و جریمه تا ۳۰۰۰ یورو محکوم شوند؛ بنابراین این ماده نقش مهمی در محدودیت و ممنوعیت خدمات پول‌شویی از طریق رمزارز در ایتالیا دارد (Kamalyan, 2020: 203).

۳.۶. نهادهای ناظر در حوزه مبارزه با پول‌شویی در ایتالیا

به دلیل وجود شبکه گسترده‌ای از گروه‌های مافیا در ایتالیا، نهادهای نظارتی در حوزه پولی و بانکی وظیفه بسیار مهمی در موضوع مبارزه با پدیده پول‌شویی را به دوش می‌کشند (Calderoni, 2011: 45). مسئولیت نظارت و مبارزه با پول‌شویی در کشور ایتالیا به طور مشترک بر عهده بانک مرکزی ایتالیا^۲ و کمیسیون ملی شرکت‌ها و بورس اوراق بهادار^۳ (CONSOB) است (Celsi, 2020: 53)؛ نهاد بانکی و ناظر مالی به خطرات ناشی از تکیه بر فناوری و دارایی‌های رمزارز در سامانه‌های بانکی و سرمایه‌گذاری ایتالیایی اشاره کرده‌اند. با این حال به نظر نمی‌رسد که چنین هشدارهایی اهمیت رمزارزها را زیر سوال ببرد، بلکه فقط خطرات فعلی مرتبط با آن‌ها را در چشم‌انداز کنترل نشده به افراد جامعه یادآوری می‌کنند (Mazzarisi et al, 2022: 7). در حوزه پول‌شویی در رمزارز، این نهادها برای فعالیت‌های نظارتی خود، ابتدا اطلاعاتی را از گزارشاتی که کمیته پرداخت و زیرساخت‌های بازار^۴ (CPMI) به مقامات دارای صلاحیت ارسال کرده‌اند، استخراج می‌کنند تا نحوه اعمال استانداردهای بین‌المللی را در رمزارزها تجزیه و تحلیل کنند (Banca d'Italia, Rome, June 2022). طبق ماده ۹۴ قانون مربوط به واسطه‌گری

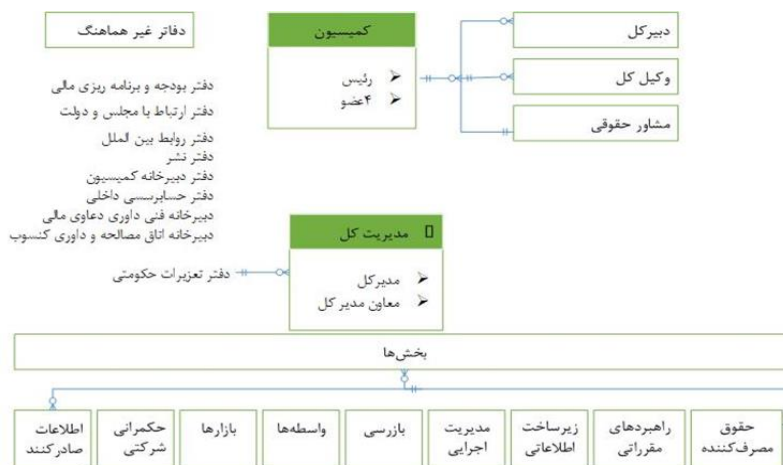
1. Article 640-ter of the Criminal Code

۲. مطابق فرامین قانونی شماره ۳۸۵ در سال ۱۹۹۳ و شماره ۵۸ در سال ۱۹۹۸، بانک مرکزی ایتالیا (Banca d'Italia) مسئول نظارت بر بازارهای مالی و تعیین سیاست‌های پولی و نظارت بر عملکرد بانک‌ها و مؤسسات مالی ایتالیا است؛ و به عنوان یک سازمان تنظیمی، مسئولیت نظارت بر رمزارزها را نیز بر عهده دارد. به عنوان بانک مرکزی، مسئول در این زمینه، بانک مرکزی ایتالیا با هدف حفظ استقرار و پایداری بازارهای مالی، نظارت دقیقی بر رمزارزها دارد و اقدامات لازم را برای جلوگیری از استفاده غیرقانونی و تبدیل رمزارز به ابزار جرم و جنایت انجام می‌دهد.

۳. کمیسیون شرکت‌ها و بورس اوراق بهادار (La Commissione Nazionale per le Società e la Borsa) یک سازمان تنظیم‌گری است که مسئولیت نظارت بر بازارهای مالی ایتالیا را بر عهده دارد. این سازمان در نظارت وزیر اقتصاد و دارایی ایتالیا قرار دارد و مسئولیت اجرای قوانین و مقررات بازار سرمایه، شرکت‌های سهام عام و خصوصی، بانک‌ها، بیمه‌گران و سایر مؤسسات مالی بر عهده این سازمان است. همچنین این سازمان شامل چندین بخش از جمله شورای مدیریت، دفتر تحقیقات و آمار، دفتر نظارت بر بازار، دفتر حقوقی و دفتر امور بین‌المللی است.

4. Committee on Payments and Market Infrastructures

مالی،^۱ پیش‌نویس دفترچه ارائه‌دهندگان خدمات مالی باید در CONSOB ثبت شود و تأیید آن را قبل از انتشار نسخه نهایی آن و ارائه رمزارزهای مربوطه به مشتریان ایتالیایی دریافت کند.

منبع: سامانه CONSOB

۴.۶. بررسی نحوه ارائه مجوز به واسطه‌ها در ایتالیا

به طور کلی تمامی واسطه‌ها باید در سامانه ثبت نمایندگی‌های مالی و واسطه‌های اعتباری ایتالیا^۲ (OAM) ثبت‌نام کنند. متقاضیان می‌توانند اشخاص حقیقی یا حقوقی باشند؛ در خصوص اشخاص حقوقی، آن‌ها می‌بایست در ایتالیا به صورت رسمی و قانونی ثبت شده باشند؛ در صورتی که در یکی دیگر از کشورهای عضو اتحادیه اروپا ثبت شده باشند، حداقل دارای یک مرکز دائمی در ایتالیا نیز باشند. سازمان یاد شده ملزم است ظرف ۱۵ روز از زمان ثبت درخواست، آن را بپذیرد یا رد کند و متقاضیان نمی‌توانند تا زمانی که درخواست آن‌ها پذیرفته شود، شروع به فعالیت نمایند. هزینه عضویت اولیه در

1. Testo unico delle disposizioni in materia di intermediazione finanziaria (TUF)

۲. سامانه ثبت نمایندگی‌های مالی و واسطه‌های اعتباری ایتالیا (Organismo Agenti e Mediatori) یک سامانه برخط است که توسط بانک مرکزی ایتالیا برای نظارت و کنترل بر واسطه‌گری در بازارهای مالی و بیمه ایجاد شده است؛ همچنین این سامانه به بانک مرکزی ایتالیا امکان می‌دهد تا به صورت دقیق‌تر بر بازارهای مالی نظارت کند و به مسائل مربوط به واسطه‌گران مالی از طریق نظارت بر انطباق فعالیت آن‌ها با قوانین و مقررات ایتالیا برای مصون ماندن مصرف‌کنندگان در برابر اقدامات متقلبانه است رسیدگی کند. این سامانه یک ابزار مهم برای نظارت و کنترل بر واسطه‌گری در بازارهای مالی ایتالیا است (Filotto et al, 2019: 2).

صورتی که واسپ توسط یک شخص اداره شود، ۵۰۰ یورو است و این مبلغ در صورتی که واسپ توسط یک شخص حقوقی اداره شود به ۸۳۰۰ یورو افزایش می‌یابد (Banca d'Italia, Rome, June 2022). فرمان شماره ۱۲۵ همچنین تعریف واسپ‌ها یا همان صرافی‌های ارائه‌دهنده رمزارز را به صورت شفاف و واضح بیان کرده‌است؛ در قوانین و مقررات قبلی، واسپ‌ها محدود به شرکت‌هایی بودند که پول سنتی را با رمزارزها مبادله می‌کردند، در حالی که مطابق قانون جدید، این تعریف برای فعالیت تبدیل یک رمزارز خاص به رمزارز دیگر نیز اعمال می‌شود. باید توجه داشت که هدف قانون‌گذار از چنین عملی، این بوده است که حوزه شمول این قانون را تا آنجا که ممکن است گسترده کند تا حداکثر فعالیت‌های رمزنگاری را در حوزه اعمال فرمان ۱۲۵ جای دهد (Donna&Bianchi, 2023: 157). همچنین تعهدات خاص ضدپول‌شویی که بر واسپ‌ها تحمیل شده است، آن‌ها را ملزم کرده تا اطلاعات مشتری را به صورت کامل بررسی کنند، این اطلاعات را بایگانی کرده و گزارش تراکنش‌های مشکوک را به مقامات ناظر و دارای صلاحیت ارائه کنند. در واقع واسپ‌ها باید اطلاعات کافی را درباره منشأ وجوهی که تمامی مشتریان از آن‌ها برای سرمایه‌گذاری، مبادله یا تسویه حساب استفاده می‌کنند و همچنین هویت مشتریان، از جمله شغل، میزان درآمد و مالیات، وضعیت اقامت، ارتباط با کشورهای حامی تروریسم و غیره را به صورت دقیق بررسی کنند (Donna&Bianchi, 2023: 158). با این حال، بررسی دقیق اطلاعات مشتری نه تنها محدود به نظارت پیشینی نمی‌شود، بلکه باید از طریق نظارت پسینی بر عملیات مشتریان نیز ادامه یابد؛ مثلاً اگر مشتری سعی کند با تقسیم کردن رمزارز به مقادیر کوچک‌تر، رمزارز خود را از زیر ذره‌بین نظارتی دولت خارج کند و یا فعالیت‌های خود را بر روی رمزارزهای مخفی همچون مونرو متمرکز کرده باشد، واسپ‌ها می‌بایست موضوع را در بازه زمانی مناسب به مقامات ناظر اطلاع دهند. واسپ‌ها می‌بایست سوابق اسناد، داده‌ها و اطلاعاتی را که برای شناسایی از فعالیت‌های مرتبط با پول‌شویی مفید است، تا ۱۰ سال نگهداری کرده و در صورت لزوم به مقامات تحقیقات مالی ارائه دهند. همچنین واسپ‌ها باید هر تراکنش مشکوکی را به مقامات مربوطه گزارش دهند (Donna&Bianchi, 2023: 160).

سابقه طولانی فعالیت‌های مجرمانه و تبهکارانه از سوی شیادان و مافیا در ایتالیا و ایجاد بسترهای قانونی کارآمد برای تنظیم‌گری در بخش پولی و مالی، به‌ویژه مبارزه با پول‌شویی از طریق رمزارز در این کشور، محک خوبی است تا چارچوبی دقیق برای تنظیم‌گری فعالیت‌های مربوط به رمزارز و مبارزه با پول‌شویی در این حوزه در جمهوری اسلامی ایران تعریف شود. به این منظور در این بخش بسترهای مقرراتی ضدپول‌شویی حاکم بر فعالیت‌های پولی و مالی در ایران بررسی می‌شود تا ضمن آسیب‌شناسی وضع موجود، الگویی ایده‌ال برای تنظیم‌گری در این حوزه ارائه شود.

۷. بررسی قوانین و مقررات مبارزه با پول‌شویی در جمهوری اسلامی ایران

اصل ۴۹ قانون اساسی ایران را می‌توان به عنوان نخستین سند قانونی برای ورود به حوزه مبارزه با پول‌شویی در نظر گرفت (مجتهدسلیمانی و داودآبادی، ۱۳۹۷: ۷۰)؛ در این اصل، دولت مسئول مصادره اموال انباشته از طریق ربا، غصب، ارتشاء، اختلاس، سرقت، قمار، سوء استفاده از موقوفات، سوء استفاده از قراردادها و معاملات دولتی، اراضی موات و سایر منابع مشمول مالکیت عمومی، بهره‌برداری از مراکز فساد و سایر وسایل و منابع نامشروع و اعاده آن به مالک قانونی آن است و اگر چنین مالکی قابل شناسایی نباشد، این اموال باید به بیت‌المال سپرده شود؛ اما باید توجه داشت که این اصل به‌تنهایی ظرفیت و بستر لازم و کافی برای مبارزه با پول‌شویی را ایجاد نمی‌کند و تمرکز آن بیشتر بر موضوع استرداد اموال به دست آمده از مجاری غیرقانونی است، در حالی که مسئله پول‌شویی قلمروی گسترده‌تری را شامل می‌شود و اقتصاد قانونی یک کشور را به اقتصاد غیرقانونی تبدیل کرده و نیاز به قوانین و مقررات خاص خود دارد (مجتهدسلیمانی و داودآبادی، ۱۳۹۷: ۷۱). همچنین در ماده ۶۶۲ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات^۱، تبصره ۲ ماده ۱۱۹ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح^۲، ماده ۲۸ قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر^۳ و سایر موارد نیز به طور غیرمستقیم به مسئله پول‌شویی اشاره شده است. در سال ۱۳۷۸ سیاست‌های مالی‌ای تصویب شد که بانک‌ها را موظف کرد تا از ورود پول‌های غیرقانونی ناشی از حواله‌های ارزی صادره از خارج کشور جلوگیری کنند؛ اما به دلیل روشن نبودن چگونگی این سیاست‌ها، فعالیت چندانی در این زمینه از سوی بانک‌ها مشاهده نشد.

قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۸۶ نخستین قانونی بود که مقنن در راستای مبارزه با پول‌شویی در جمهوری اسلامی ایران تصویب کرد. در تبصره ۳ ماده ۴ این قانون ذکر شده است که کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی ملزم به رعایت این قانون هستند. همچنین در آیین‌نامه اجرایی قانون ذکر شده مصوب سال ۱۳۸۸، علاوه بر تمامی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و مالی، نام صرافی‌ها نیز در شمول این

۱. هر کس با علم و اطلاع یا با وجود قرائن اطمینان‌آور به اینکه مال در نتیجه ارتکاب سرقت به دست آمده است آن را به نحوی از انحاء تحصیل یا مخفی یا قبول کند یا مورد معامله قرار دهد به حبس از شش ماه تا سه سال و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد. در صورتی که متهم معامله اموال مسروقه را حرفه خود قرار داده باشد به حداکثر مجازات در این ماده محکوم می‌شود.

۲. هر کس با علم به اینکه اموال مورد اختلاس ذکر شده به نیروهای مسلح تعلق دارد آن را خریداری یا در تضييع آن مساعدت کند علاوه بر استرداد اموال یا حسب مورد مثل یا قیمت آن‌ها به حبس از یک تا پنج سال محکوم می‌شود.

۳. کلیه اموالی که از راه قاچاق مواد مخدر یا روان‌گردان‌های صنعتی غیردرونی تحصیل شده و نیز اموال متهمان فراری موضوع این قانون در صورت وجود ادله کافی برای مصادره، به نفع دولت ضبط می‌شود و مشمول اصل ۵۳ قانون اساسی در خصوص اموال دولتی نیست.

آیین‌نامه گنجانده شده است. در قانون اصلاح قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۹۷، عبارت «تمامی مبادلات الکترونیکی» به نص قانون اضافه شد که گامی مهم در راستای به‌روزرسانی اقدامات برای مبارزه با پول‌شویی محسوب می‌شود؛ چراکه در قانون قبلی، تمرکز مقنن بیشتر بر مبادلات فیزیکی بود.

۱.۷. ایرادات قوانین مربوط به مبارزه با پول‌شویی در جمهوری اسلامی ایران

هرچند با تصویب قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب سال ۱۳۸۶ قدم مهمی در راستای مبارزه با پول‌شویی در کشور برداشته شد؛ اما این قانون دارای کاستی‌ها و ایرادات حقوقی فاحشی بود(الهی‌نظری و دیگران، ۱۴۰۱: ۱۲۳۷). مورد اول آنکه مطابق ماده ۱ این قانون اصل بر صحت تمامی معاملات تجاری بوده و استیلائی اشخاص بر اموال و دارایی اگر توأم با ادعای مالکیت می‌شد، دال بر مالکیت بوده است؛ باید توجه داشت که در این صورت، اثبات پول‌شویی در هنگامی که اشخاص سازمان‌یافته درآمدهای غیرقانونی خود را با پول‌های قانونی ترکیب می‌کردند و از طریق انتقالات صوری در قالب معاملات صحیح و مشروع به ملکیت خود در می‌آوردند، امری بسیار دشوار بود و مجرمان به راحتی قدرت و کنترل خود را بر بازارهای مالی گسترش داده و به موازات آن، عواید بازارهای جنایی را شست‌وشو می‌دادند. اشکال اساسی دوم در اینجا بود که به موضوع فراملی بودن پول‌شویی توجه نشد و این موضوع باعث شد تا همچنان سرمایه‌های کثیف در بازارهای مالی وارد شود و ردیابی پول‌های شسته شده در حساب‌های خارجی نیز امری ناممکن باشد.

در قانون اصلاح قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۹۷ نیز اشکالاتی به چشم می‌خورد؛ اول آنکه این قانون بسیار مختصر است و تمامی جنبه‌های پول‌شویی را پوشش نمی‌دهد و با توجه به رشد روزافزون فناوری، این قانون به اصلاحات نیاز دارد. مورد دوم اینکه براساس ماده ۲ این قانون^۱، عواید حاصل از تمام جرایم حتی جرایم کوچک و جزئی نیز پول‌شویی محسوب می‌شود که باعث ورود حجم کثیری از پرونده‌ها به سامانه قضایی شده و رسیدگی دقیق به جرایم اصلی و مهم پول‌شویی را دشوار می‌سازد. همچنین جای خالی همکاری و ارتباط کارآمد نهادهای نظارتی داخلی با نهادهای بین‌المللی در راستای مبارزه با پول‌شویی به چشم می‌خورد.

۱. ماده ۲ پولشویی عبارت است از:

الف) تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از ارتکاب جرایم جرایم با علم به منشأ مجرمانه آن.
ب) تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان یا کتمان کردن منشأ مجرمانه آن با علم به اینکه به طور مستقیم یا غیرمستقیم از ارتکاب جرم به دست آمده است و یا کمک به مرتکب جرم منشأ به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نشود.
پ) پنهان یا کتمان کردن منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابه‌جایی یا مالکیت عوایدی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

۲.۷. اقدامات انجام شده در راستای جلوگیری از پول‌شویی از طریق رمزارز در جمهوری اسلامی ایران

در سی‌امین جلسه شورای مبارزه با پول‌شویی^۱ در سال ۱۳۹۶، این شورا به عنوان عالی‌ترین نهاد حاکمیتی اقدامات مبارزه با پول‌شویی، استفاده از رمزارز در مراکز پولی و اعتباری کشور را به طور کامل ممنوع اعلام کرد.

مهم‌ترین سند قانونی منتشرشده در حوزه رمزارز در جمهوری اسلامی ایران مربوط به تصویب‌نامه شماره ۵۵۶۳۷/ت/۵۸۱۴۴ مصوب هیئت وزیران در سال ۱۳۹۸ است؛ تمرکز این تصویب‌نامه فقط بر محدودیت و شرایط استخراج و همچنین تعلق گرفتن مالیات به واحدهای استخراج رمزارز است؛ در بند ۱ این تصویب‌نامه، افراد جامعه از نقل‌وانتقالات مربوط به رمزارز در داخل کشور منع شده‌اند؛ شکایتی از این بند از تصویب‌نامه در دیوان عدالت اداری مطرح شد؛ از آنجایی که موضوع شکایت، برخلاف شرع بودن این بند از تصویب‌نامه بود، دیوان عدالت اداری مطابق ماده ۸۷ آیین دادرسی خود^۲، موضوع را برتی اظهار نظر به شورای نگهبان ارسال کرد؛ شورای نگهبان پس از بررسی موضوع در اظهار نظر خود، این بند را خلاف شرع ندانست و شکایت نیز توسط دیوان عدالت اداری رد شد.

همچنین در بند ۵ این تصویب‌نامه، وزرات‌خانه‌های ارتباطات و اطلاعات و استانداردها و

۱. اعضای این شورا عبارتند از:

وزیر امور اقتصادی و دارایی (رئیس شورا)

وزیر صنعت، معدن و تجارت

وزیر اطلاعات

وزیر کشور

وزیر دادگستری

وزیر امور خارجه

نماینده رئیس قوه قضائیه

دادستان کل کشور و یا نماینده وی

رئیس سازمان بازرسی کل کشور یا نماینده وی

رئیس سازمان اطلاعات سپاه

رئیس کل بانک مرکزی

سه نفر نماینده مجلس به پیشنهاد کمیسیون‌های اقتصادی، شوراها و امور داخلی کشور و قضایی و حقوقی.

۲. استفاده از رمزارزها فقط با قبول مسئولیت خطرپذیری از سوی متعاملین صورت می‌گیرد و مشمول حمایت و ضمانت دولت و نظام بانکی نبوده و استفاده از آن در مبادلات داخل کشور مجاز نیست.

۳. در صورتی که مصوبه‌ای از نظر مغایرت با موازین شرعی برای رسیدگی مطرح باشد، موضوع برای اظهار نظر به شورای نگهبان ارسال می‌شود. نظر فقهای شورای نگهبان برای هیأت عمومی، لازم‌الاجرا است.

فرمان‌داری‌ها ملزم شده‌اند تا با همکاری وزارت نیرو، مراکز استخراج رمز ارز را شناسایی کرده و در صورت لزوم، با سازوکار قانونی، آن‌ها را امحا سازند؛ این موضوع را می‌توان به عنوان یک اقدام تأمینی برای جلوگیری از وقوع جرم پول‌شویی از طریق رمز ارز در جمهوری اسلامی دانست. مطابق تصویب‌نامه شماره ۳۹۲۲۸ دولت در سال ۱۳۹۹ تمامی دارندگان دستگاه‌های استخراج رمز ارز می‌بایست مشخصات هویتی خود و دستگاه‌هایی که در مالکیت آن‌ها است را در سامانه وزارت صمت^۱ ثبت کند.

۸. نتیجه‌گیری و توصیه‌های حقوقی

رمزارز یک وسیله مبادله جدید در عصر حاضر است؛ این ارز غیرمتمرکز می‌تواند به عنوان جایگزینی برای پول سنتی استفاده شود، اما در هیچکدام از دسته‌بندی‌های قدیمی مالی از جمله پول رسمی کشور، ارز خارجی و اوراق بهادار قرار نمی‌گیرد و نیازمند دسته خاص خود است. با این حال تعدادی از پیامدهای قانونی در هنگام برخورد با رمز ارز دخیل هستند و بررسی همه موارد جدید مربوط به این فناوری کار دشواری است.

در این تحقیق رویکرد اتخاذشده دولت ایتالیا در خصوص جلوگیری از موارد پول‌شویی در تراکنش‌های رمز ارز از طریق شناسایی هویت متعاملین از طریق واسپ‌ها و ارائه اطلاعات جمع‌آوری شده به نهادهای ناظر از جمله بانک مرکزی ایتالیا و کمیسیون ملی شرکت‌ها و اوراق بهادار به منظور تحقق اهداف قانون‌گذار در فرمان قانونی شماره ۱۲۵، الزام تمامی واسپ‌ها به ثبت‌نام در سامانه ثبت نمایندگی‌های مالی و واسطه‌های اعتباری ایتالیا (OAM)، پنجمین دستورالعمل مبارزه با پول‌شویی مصوب پارلمان اروپا و قانون انتقال اطلاعات مصوب اف‌ای‌تی‌اف بررسی و در مشخص شد که راهکار دولت ایتالیا در راستای مبارزه با پول‌شویی از طریق رمز ارز، راهکاری موفق بوده است.

هرچند جمهوری اسلامی ایران به عضویت در اف‌ای‌تی‌اف در نیامده است اما قوانین و مقررات متعددی توسط قانون‌گذار در این کشور در حوزه مبارزه با پول‌شویی به تصویب رسیده است؛ اصل ۴۹ قانون اساسی، ماده ۶۶۲ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات، تبصره ۲ ماده ۱۱۹ قانون مجازات رسیدگی به جرایم نیروهای مسلح، ماده ۲۸ قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر، قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۸۶ و قانون اصلاح قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۹۷ از جمله این اقدامات بوده است؛ اما این موارد با توجه به رشد روزافزون فناوری و مبارزه با پول‌شویی از طریق رمز ارز کافی نیست.

۱. این سامانه (بهین‌یاب) از سوی وزارت صنعت، معدن و تجارت راه‌اندازی شده است و مالکان دستگاه‌های استخراج بعد از ثبت دستگاه خود در سامانه می‌توانند فعالیت قانونی داشته باشند.

در آخر توصیه‌های ارائه شده در این مطالعه برای تنظیم‌گری دولت در حوزه مبارزه با پول‌شویی از طریق رمزارز در جمهوری اسلامی ایران با توجه به رویکرد دولت ایتالیا به شرح زیر است:

۸.۱. ایجاد سامانه ثبت‌نام اولیه برای صرافان ارائه‌دهنده خدمات رمزارز

تمامی صرافی‌های ارائه‌دهنده خدمات رمزارز در ابتدا در این سامانه ثبت‌نام کنند و تا زمانی که مدارکشان در این سامانه بررسی و مجوزی صادر نشده باشد، حق هیچگونه فعالیتی در حوزه ارائه خدمات رمزارز را نداشته باشند.

۸.۲. ایجاد نهاد گروه اقدام ویژه خزانه‌داری رمزارزها

به منظور نظارت بر نقل و انتقال وجوه بانکی در راستای معاملات مشروع و قانونی، لازم است نهادی با عنوان «گروه اقدام ویژه مالی خزانه‌داری» تحت نظارت اداره کل خزانه‌داری وزارت اقتصاد ایجاد شود که شرح وظایف و مأموریت این نهاد به شرح زیر باشد:

۱. حکمرانی سامانه قراردادهای معاملاتی کشور
 ۲. ایجاد ارتباط کارآمد بین سامانه‌های نقل و انتقال وجوه بانکی و سامانه قراردادهای بانکی
 ۳. به‌کارگیری کارشناسان متخصص در زمینه‌های فناوری اطلاعات (IT)، گرایش‌های مختلف حقوق، حسابداری و حسابرسی و مالی
 ۴. ارتباط با دادگاه‌های ویژه اقتصادی
- همچنین کمیسیون مرکزی این نهاد دارای یک دبیرکل باشد که توسط وزیر اقتصاد انتخاب شود؛ نمایندگانی از بانک مرکزی، مجلس شورای اسلامی و قوه قضاییه نیز در این کمیسیون عضویت داشته باشند. همچنین این نهاد دارای یک هیئت اجرایی باشد که دستورالعمل‌های صادره توسط کمیسیون مرکزی و دبیرکل را اجرا و مدیریت اجرایی نهاد را از طریق هماهنگی ساختارها بر اساس وظایف و اختیارات تعیین شده در آیین‌نامه نهاد، تضمین کند؛ اعضای این هیئت نیز بر اساس پیشنهاد دبیرکل و حکم وزیر اقتصاد تعیین شوند.
- کمیسیون حقوقی این نهاد، تشکیل شده از حقوق‌دانان خبره در گرایش‌های مختلف حقوق خصوصی، حقوق عمومی، حقوق بین‌الملل و حقوق جزایی و نیز آشنا به حوزه فناوری، دیجیتال و پدیده پول‌شویی باشد که ارائه مشاوره حقوقی و اطمینان از تطبیق مصوبات کمیسیون مرکزی با قوانین و مقررات بالادستی را بر عهده داشته باشد.

همچنین دفتر فعالیت‌های دولت و مجلس در این نهاد مستقر شود. وجود این دفتر به نهاد کمک

می‌کند تا ارتباط بین فعالیت‌های نظارتی دولت و مجلس با کمیسیون مرکزی تضمین شود. این دفتر با سازمان بازرسی کل کشور نیز در ارتباط باشد.

۸.۳. ایجاد سامانه قراردادهای معاملاتی کشور

سامانه قراردادهای معاملاتی کشور، سامانه ثبت کلیه قراردادهای معاملاتی باشد که اشخاص حقیقی و حقوقی در سطح داخل کشور انجام می‌دهند. کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی مکلف شوند که تمام قراردادها با مبلغ بیش از ۵ میلیارد ریال را در سامانه مذکور ثبت کنند. حداقل مبلغ مذکور بر اساس نرخ تورم سالانه و به تأیید خزانه‌داری تعدیل شود و از طریق کانال‌های مختلف به اطلاع فعالین اقتصادی رسانده شود. هر قرارداد معاملاتی دارای یک کد منحصر به فرد باشد که اطلاعات قراردادهای مذکور در سامانه‌های بانکداری اینترنتی و یا سامانه‌های نقل و انتقال وجوه مستقر در بانک‌های کشور در آن فعال باشد؛ در این صورت هنگام نقل و انتقال وجوه، شماره منحصر به فرد قراردادها، کد ملی اشخاص حقیقی و یا کد اقتصادی اشخاص حقوقی مرتبط با قرارداد قابل بازیابی است و سند نقل و انتقال وجوه ثبت می‌شود.

۸.۴. الحاق ماده‌ای در خصوص رمزارزها به قانون مبارزه با پول‌شویی

قانون‌گذار در جمهوری اسلامی ایران در خصوص الحاق ماده‌ای در خصوص رمزارزها، دارایی‌های دیجیتال و صرافی‌های ارائه‌دهنده خدمات رمزارز به قانون مبارزه با پول‌شویی اقدام کند. با توجه به رشد بی‌همتای فناوری، این عمل می‌تواند هم‌چون دروازه‌ای، قوانین و مقررات در جمهوری اسلامی را به دنیای فناوری نزدیک کند.

منابع

۱. فارسی

الف) مقالات

۱. الهوتی نظری، حمید؛ امیری، صالح و بی‌نیاز، زهرا (۱۴۰۱). استانداردهای نظام‌های پرداخت جایگزین در جرایم پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم. *مطالعات حقوق عمومی دانشگاه تهران*، ۵۲ (۳)، ۱۲۵۲-۱۲۲۷.
۲. خادمان، محمود؛ کوشا، ابوطالب و نوری، فاطمه (۱۴۰۰). شناسایی ماهیت حقوقی رمزارزها با تحلیل ساختاری آن‌ها در نظام حقوقی ایران. *حقوقی دادگستری*، ۸۵ (۱۱۵)، ۳۷۲-۳۴۹.
۳. صادقی، محسن و ناصر، مهدی (۱۴۰۰). مطالعه تطبیقی چالش‌ها و راهکارهای به‌کارگیری ارزهای رمزنگاری‌شده دیجیتالی در نظام حقوقی ایران و آمریکا. *مطالعات حقوق خصوصی*، ۵۱ (۲)، ۲۷۵-۲۹۳.
۴. طجربلو، رضا و خدابخش، رضا (۱۴۰۱). نظارت ارکان بازار اوراق بهادار ایران بر بانک‌های خصوصی از منظر

۵. شفافیت و کارایی به عنوان اصول حقوق عمومی. مطالعات حقوق عمومی دانشگاه تهران. ۵۲ (۲)، ۸۷۶-۸۵۷. عسکری، سجاد (۱۴۰۰). نسبت‌شناسی ارز و رمزارز در نظام تقنینی ایران. حقوقی دادگستری، ۸۵ (۱۱۳)، ۲۸۳-۲۶۳.
۶. عیوضلو، حسین؛ رضایی صدراآبادی، محسن و نوری، جواد (۱۴۰۰). تحلیل فقهی - اقتصادی مبانی، اصول و چارچوب کلان نظام پولی اقتصاد اسلامی. تحقیقات مالی اسلامی، ۱۰ (۲)، ۴۴۵-۴۹۴.
۷. کدخدایی، عباسعلی و نوروزپور، حسام (۱۳۹۹). چالش ارزهای مجازی در مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم با تأکید بر اقدامات و توصیه‌های کارگروه ویژه اقدام مالی (FATF). حقوقی بین‌المللی، ۳۷ (۶۲)، ۲۹-۷.
۸. مجتهد سلیمانی، ابوالحسن و داودآبادی، محمد (۱۳۹۷). آسیب‌شناسی قانون مبارزه با پولشویی مصوب ۱۳۸۶ از منظر قانون جلوگیری از پولشویی و عواید ناشی از جرایم کشور افغانستان. قضاوت. ۱۸ (۹۴)، ۹۰-۵۵.
۹. مددی، مهدی و قماش، سعید (۱۴۰۰). جستاری در پول‌شویی از طریق ارزهای رمزنگاری شده. مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ۵۱ (۲)، ۵۲۱-۵۰۳.
۱۰. موسوی‌نژاد، سیدفتح‌اله و رنجبر، مختار (۱۴۰۱). ارزهای دیجیتال، پول‌شویی و راهکارهای مقابله با آن در قوانین بین‌المللی. ماهنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران. ۵ (۱۱)، ۳۷۶۶-۳۷۷۴.

۲. انگلیسی

A) Books

1. Cohan, U. (2022). Assessing the Differences in Bitcoin & Other Cryptocurrency Legality across National Jurisdictions. *International Political Economy*.

B) Articles

2. Alabanesi, G.; Cioffi, M., & Tommasino, P. (2017). Legislators' behaviour and electoral rules: evidence from an Italian reform. *European Journal of Political Economy*, 59, 423-444.
3. Beebejaun, A.; & Dulloo, L. (2021). Taxation of Bitcoin transactions in Mauritius: A comparative study with the U.S and Italy. *International Journal of Law, Humanities & Social Science*, 4, 69-80.
4. Bolotaeva, O.; Stepanova, A., & Alekseeva, S. (2019). The Legal Nature of Cryptocurrency. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 272, 032166.
5. Brown, S. (2016). Cryptocurrency and Criminality: The Bitcoin Opportunity. *The Police Journal: Theory, Practice and Principles*, 89, 327-339.
6. Calderoni, F. (2011). Where is the mafia in Italy? Measuring the presence of the mafia across Italian provinces. *Global Crime*, 12, 41-69.
7. Chaehyeon, L.; Changhoon, K., Wonseok, C., Jehoon, L., Myunghun, C., Jongsoo, W., & Won-Ki, J. (2022). Design of Blockchain-based Travel Rule Compliance System. *Hong Department of Computer Science and Engineering*, Accepted to IEEE ICBC 2022 as a poster paper.

8. Donna, M.; & Bianchi, C. (2023). Blockchain & Cryptocurrency Laws and Regulations 2024 | Italy. *Global Legal Insights (GLI)*.
9. Drozd, O.; Lazur, Y., & Serbin, R. (2017). Eoretical and legal perspective on certain types of legal liability in cryptocurrency relations. *Baltic Journal of Economic Studies*, 3, 221-228.
10. Dupuis, D., & Gleason, K. (2020). Money laundering with cryptocurrency: open doors and the regulatory dialectic. *Journal of Financial Crime*, 28, 60-74.
11. Ferrari, V. (2020). The regulation of crypto-assets in the EU – investment and payment tokens under the radar. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 27, 325-342.
12. Foley, S.; Karlsen, J.; Talis, A., & Putnins, J. (2019). How much illegal activity is financed through cryptocurrencies. *The Review of Financial Studies*, 32, 1798-1853.
13. Gola, C., & Caponera, A. (2019). Policy issues on crypto-assets. *Università Cattaneo Working Papers*.
14. Gundaboina, L.; Badotra, S.; Bhatia, T. K.; Sharma, K.; Mehmood, G.; Fayaz, M., & Khan, I. U. (2022). Mining Cryptocurrency-Based Security Using Renewable Energy as Source. *Security and Communication Networks*, 2022, 1-13.
15. Hendrickson, J. Thomas, L., & William, J. (2016). The political economy of bitcoin. *Economic Inquiry*, 54, 925-939.
16. Herian, R.; Di Bernardino, C.; Chomeczyk, A.; Ellul, J.; Ferreira, A.; Goldbeck, A.; Siadat, A., & Siedler, N. (2021). NFT – Legal Token Classification. EU Blockchain Observatory & Forum. *Open University*.
17. Jevans, D.; Hardjono, T.; Vink, J., Steegmans, F.; Jefferies, J., & Malhotra, A. (2020). Travel Rule Information Sharing Architecture for Virtual Asset Service Providers. *TRISA*.
18. Kamalyan, V. (2020). Legal Regulation of Cryptocurrencies and Blockchain Technologies in Germany and Italy. *Actual Problems of Russian Law*. 15, 197-206.
19. Kavanagh, D., John Ennis, P. (2020), Cryptocurrencies and the emergence of blockocracy. *The Information Society*.
20. Ilbiz, E., & Kaunert, C. (2022). Sharing Economy for Tackling Crypto-Laundering: The Europol Associated. *Global Conference on Criminal Finances and Cryptocurrencies*, 14, 56-65.
21. Masciandaro, D. (1999). Money Laundering: the Economics of Regulation. *European Journal of Law and Economics*, 7(3), 225-240.
22. Mazzarisi, P.; Ravagnani, A.; Deriu, P.; Lillo, F.; Medda, F., & Russo, A. (2022). A machine learning approach to support decision in insider trading detection. *ArXiv (Cornell University)*.
23. Phochanachan, P.; Pirabun, N.; Leurcharusmee, S., & Yamaka, W. (2022). Do Bitcoin and Traditional Financial Assets Act as an Inflation Hedge during Stable and Turbulent Markets? Evidence from High Cryptocurrency Adoption Countries. *Axioms*, 11, 339-354.
24. Popkova, E., & Sergi, B. (2020). Artificial Intelligence: Anthropogenic Nature vs. Social Origin. *Advances in Intelligent Systems and Computing*.
25. Rainero, C.; Puddu, L.; Migliavacca, A.; Coda, R., & Modarelli, G. (2019). Bitcoin between reality and risks of a halfway- money. *African Journal of Business*

- Management*, 13, 215-225.
26. Riley, J. (2021). The Current Status of Cryptocurrency Regulation in China and Its Effect around the World. *Yijun Institute of International Law in China and Wto Review China and Wto Review*, 7, 135-152.
 27. Shapiro, D. (2018). Taxation and regulation in decentralized exchanges. *Journal of Taxation of Investments*, 36, 3-13.
 28. Spithoven, A. (2019). Theory and Reality of Cryptocurrency Governance. *Journal of Economic Issues*, 53(2), 385-393.
 29. Tiwari, M.; Gepp, A., & Kumar, K. (2020). A review of money laundering literature: the state of research in key areas. *Pacific Accounting Review*, 32, 271-303.
 30. Tomasz, T. (2021). New York regulatory response to virtual currency risks. *The Opole Studies in Administration and Law*, 19, 55-71.
 31. Vyhovska, N.; Polchanov, A.; Frolov, S., & Kozmenko, Y. (2018). The Effect of IT-Transformation of the Country's Financial Potential during the Post-Conflict Reconstruction. *Public and Municipal Finance*, 7, 15-25.
 32. Werner, R.; Lawrenz, S., & Rausch, A. (2020). Blockchain Analysis Tool of a Cryptocurrency. *Proceedings of the 2020 The 2nd International Conference on Blockchain Technology*. 80-84.
 33. Yadav, S.; Agrawal, K.; Bhati, B.; Al-Turjman, F., & Mostarda, L. (2020). Blockchain-Based Cryptocurrency Regulation: An Overview. *Computational Economics*, 59, 1659-1675.

C) Theses

34. Frebowitz, R. (2018). Cryptocurrency and state sovereignty. *Naval postgraduate school California*.

D) Riports

35. Communication by Banca d'Italia on Decentralized Technology in Finance and Crypto-assets (2022).
36. OECD (2020), Taxing Virtual Currencies: An Overview of Tax Treatments and Emerging Tax Policy Issues, OECD, Paris.

۳. ایتالیایی

A) Articoli

1. Filotto, U.; Bianchi, N., & Scimone, X. (2019). Il settore degli agenti e mediatori dopo la riforma. *Bancaria*, 75(12).

B) Tesi

2. Agostini, D. (2022). Le criptovalute e la volatilità. *Università Politecnica delle Marche Facoltà di Economia, Corso di Laurea Magistrale in Economia e Management*.
3. Celsi, A. (2020). Mappatura delle competenze dei fabbisogni formativi in Consob. *Tesi di Laurea in Organizzazione aziendale, Luiss Guido Carli, relatore Paolo Spagnoletti*.
4. Di Maio, M. (2022). Il pignoramento di criptovalute. *Tesi di Laurea in Diritto dell'esecuzione civile, Luiss Guido Carli, relatore Alfredo Storto*.